

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Leila Markelov

**ASENDUSHOOLDUSES EESTKOSTJATE
TUGISÜSTEEMI VÕIMALIKUD
KITSASKOHAD PÄRNU MAAKONNA
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anne Rähn, MA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Anne Rähn

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Leila Markelov

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline käsitlus alaealiste laste eestkostest	6
1.1. Laste eestkoste kui asendushoolduse osa	6
1.2. Asendushooldus ja eestkoste Euroopa riikides	9
1.3. Laste eestkostjate tugisüsteem Eestis	11
2. Uuring laste eestkostjate tugisüsteemi toetusmeetmetest Pärnu maakonnas	17
2.1. Hetkeolukorra ülevaade laste eestkostjate toetamisest Pärnu maakonnas	17
2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	19
2.3. Eestkostjate tugisüsteemi uuringu tulemused	22
2.3.1. Eestkostjate arusaam praegusest tugisüsteemist	22
2.3.2. Vajalikud muudatused eestkostjate tugisüsteemis	25
2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud	30
Kokkuvõte	33
Viidatud allikad	34
Lisad	37
Lisa 1. Eestkostjatele esitatud intervjuu küsimused	37
Summary	39

SISSEJUHATUS

Paljudel lastel pole võimalik erinevatel põhjustel oma perekonna juures elada ja jäävad vanemliku hoolitsuseta. Sellisel juhul on riigi vastutus tagada laste õigused ja pakkuda alternatiivne hooldus. (United Nations General Assembly, 2010, lk 3)

2021. aastal oli Sotsiaalkindlustusameti (SKA) hinnangul eestkosteperes 58% perepõhise asendushooldusteenusel viibivatest lastest. Kuid hetkel erineb see hooldusvorm ülejäänud asendushooldus süsteemist ja ei paku piisaval määral vajaminevat tuge ei eestkostel olevatele lastele ega peredele. (Sotsiaalministeerium, 2023b, lk 9) Seetõttu on tähtis pöörata senisest rohkem tähelepanu eestkosteperede toetamisele.

Alaealiste laste eestkostjate tugisüsteemis on mitmeid probleeme, millele tuleks tähelepanu pöörata (Leosk, 2021, lk 7). Asendushoolduses on murekohaks ühtne perede hindamis- ja ettevalmistussüsteemi puudulikkus (Aps *et al.*, 2022 lk 33). Kui eestkostja on saanud ebapiisavat ettevalmistust oma rolli täitmiseks, võib ette tulla olukordi, kus lapsest võidakse loobuda ning vaja on leida uued võimalused lapse paigutamiseks uude perre (Aps *et al.*, 2022, lk 26). Samuti on eestkostjatel suurem vajadus kohaliku omavalitsuse (KOV) toe ja abi järele (Aps *et al.*, 2022, lk 41). Võrreldes hooldusperega on kitsaskohaks eestkostjatele pakutav erinev rahaline tugi (Leosk, 2021, lk 67–68).

Lähtudes ülaltoodust on uurimisprobleemiks, et laste eestkoste erineb ülejäänud asendushooldus süsteemist ega paku piisaval määral vajaminevat tuge ei eestkostel olevatele lastele ega peredele, mistõttu võib langeda ka asendushoolduse kvaliteet.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Pärnu maakonnas toimivad ja mittetoimivad toetusmeetmed laste eestkostjate tugisüsteemis ning teha ettepanekuid asendushooldusteenustega tegelevatele ametkondadele (Sotsiaalkindlustusamet ja kohalik omavalitsus) perepõhise asendushoolduse parendamiseks.

Uurimiseesmärgi täitmiseks soovitakse leida vastused küsimusele:

1. Kuidas eestkostjad ise näevad praegust tugisüsteemi?
2. Millised muudatused on vajalikud, et tõhusamalt toetada eestkostjaid nende rolli täitmisel?

Töö koosneb kahest peatükist, millest esimene on teoreetiline käsitlus alaealiste laste eestkostest. Alapeatükkides tutvustatakse laste eestkostet kui asendushoolduse osa, antakse ülevaade asendushooldusest ja eestkostest Euroopa riikides ning käsitletakse laste eestkostjate tugisüsteemi Eestis. Lõputöö teises peatükis keskendutakse Pärnu maakonna laste eestkostjate tugisüsteemi toetusmeetmete uuringule. Antakse ülevaade laste eestkoste statistikast Eestis ja Pärnu maakonnas ning kirjeldatakse, kuidas on eestkostjad hetkel toetatud KOVi poolt. Tuuakse välja uurimismetoodika, valimi kirjeldus ja uuringu tulemused. Sellele järgnevad arutelu, järeldused ning autoripoolsed ettepanekud.

1. TEOREETILINE KÄSITLUS ALAEALISTE LASTE EESTKOSTEST

1.1. Laste eestkoste kui asendushoolduse osa

Perekond on ühiskonna alustala ja sellest tulenevalt tuleb eriti hoolitseda ja abi anda lastele. Perekonnale tuleb pakkuda kaitset ja tuge, et nad saaksid lastele kujundada keskkonna, kus valitseb õnn, armastus ning üksteisemõistmine, et toetada lapse arengut ja seeläbi saaks lapsest täisväärtuslik ühiskonnaliige. (United Nations, 1989)

Kui lapsevanemad ei ole võimelised pakkuma alaealisele lapsele vanemlikku hoolitsust ja turvalist elukeskkonda, siis peab riik leidma võimalused, kuidas tagada lapsele talle sobiv hoolitsus asendushoolduses väljaspool sünnijärgset peret (Nuiamäe, 2021, lk 16). Samuti on riigi ülesanne kindlustada ka hooldajarollis olevale perele tõhus tugisüsteem. (United Nations General Assembly, 2010, lk 2) Eestis on asendushooldusteenus KOV poolt korraldatav sotsiaalteenus, millega soovitakse pakkuda lapsele heaolu ja õigused, rahuldades tema põhivajadused peresarnastes elutingimustes. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 45⁵ lg1)

Eestis pakutakse asendushoolduseks järgmisi võimalusi:

1. perepõhist asendushooldust pakub hoolduspere ja eestkoste ning erisustega ka lapsendajapere;
2. institutsionaalne ehk asutusepõhine asendushooldus on perekodu ning asenduskodu (Aps *et al.*, 2022, lk 16).

Lisaks eelmainitutele on perepõhise asendushoolduse võimalustena Eestis lühiajaline kriisihoiduspere ja suurema hooldusvajadusega lastele mõeldud erihoiduspere teenus. Mõlemad teenused on mõeldud ainult erijuhtude tarbeks. Kriisihoiduspere puhul teatatakse lühiajaliselt ette, kui abivajav laps vajab lühiajalist paigutamist asutuse asemel.

Erihoolduspere on kutseline hoolduspere, kuhu suunatakse lapsed, kelle eest hoolitsemiseks on vajalikud suuremad oskused kui tavaliselt hooldusperelt oodatakse. (Aps *et al.*, 2022 lk 3–4)

Erinevad uuringud on välja toonud, et parim keskkond lapse kasvamiseks on perekond. Sellest tulenevat soovitakse Eestis pakkuda vanemliku hoolitsuseta lastele asutuse asemel perepõhist asendushooldust, milleks peale hoolduspere on veel eestkoste ja lapsendamine (Lasteombudsman, 2013, lk 5). Eestkoste puhul on tegemist lühi- või pikaajalise hooldusega, kus laps saab kasvada peresarnases keskkonnas, kus tagatakse talle heaolu, turvalisus ja õigused ning last valmistatakse ette, et ta tuleks täiskasvanuna toime. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 45⁵)

Asendushoolduses tuleks luua lapsele võimalikult peresarnane keskkond, kus ta saab kasvada. Seda eriti lapse varases eas, kui kestvad ja usalduslikud suhted on lapse arengus tähtsal kohal (Sotsiaalkindlustusamet, 2020, lk 6). Kiindumusteooria järgi on kiindumussuhe inimestevaheline turvaline suhe, mis aitab inimesel luua ja säilitada lähedast suhet teise isikuga. Turvaline kiindumussuhe lapse varases eas oma hooldajaga annab lapsele tulevikuks tugeva turvatunde, julgustab väärtustama iseennast ja õpetab läbi sotsialiseerimise suhteid looma ühiskonnaliikmena. (Bowlby, 1988, lk 26) On ilmnenu, et asendushoolduse kvaliteet mängib tähtsat rolli lapse edaspidises arengus ja uuringutest on selgunud, et lapsed, kellel on turvaline kiindumussuhe oma hooldajaga, on täiskasvanueas paremate sotsiaalsete oskustega, neil on kõrgem enesehinnang ja parem vaimne tervis. Seepärast on oluline asendushoolduses pakkuda hooleta jäänud lastele turvalist kiindumussuhet, sest see avaldab positiivset mõju lapse arengule ja loob paremad võimalused tulevikuks. (Hermenau *et al.*, 2016, lk 544)

Perepõhise asendushoolduse eelistamiseks asutuse ees võib näiteks tuua totaalse institutsiooni teooria, mille järgi toimuvad asutuses teatud toiminguid kindlal ajal autoriteedi soovi järgi. Enamus tegevusi tehakse koos teiste inimestega, keda koheldakse nagu kõiki asutuse elanikke ja päevad on planeeritud täis tegevusi, mille korraldused tulevad juhtide poolt. Lisaks eelnevale võib olla mitmeid sunnitud tegevusi, et asutus täidaks oma eesmärgi. (Goffman, 1961, lk 17) Totaalse institutsiooni teooria järgi võib asutusepõhine hooldus vähendada indiviidi kontrolli oma elu üle. Kui inimene ei saa

ennast määratleda, kaotab autonoomia ja vabaduse tegutseda, võib see viia oma tahtest loobumiseni. (Goffman, 1961, lk 42–43)

Eestkostet võib mõista kui riigi poolt ellu kutsutud abimeedet, mille abil kohtu otsusega antakse selleks sobilikule isikule ehk eestkostjale kohustused ja õigused tegeleda teise inimese ehk eestkostetava ja tema varaga (Olm, 2019, lk 5). Eestkoste on reaalses elus asendushoolduse osa, kuid seda pole nagu hoolduspere, asenduskodu ning perekodu reguleeritud sotsiaalhoolekande seaduse, vaid perekonnaseadusega. Sellest tulenevalt on eestkoste määramise puhul tegemist perekonnaõigusliku aktiga. (Leosk, 2021, lk 15) Eestkostet reguleerivad Eestis perekonnaseadus ja tsiviilkohtumenetluse seadustik. Mõlema õigusakti siht on pakkuda kaitset lastele nende isiklike ja varaliste õiguste ning huvide eest, kui vanematel puudub esindusõigus. (Olm, 2019, lk 5)

Lapsele tuleb määrata eestkoste kui lapsel pole vanemat/vanemaid, kellel on hooldusõigus (see on peatatud või piiratud kohtu poolt) ja vanemal/vanematel pole ka seetõttu lapse esindamise õigust (Olm, 2019, lk 6). Lapsele sobivat eestkostjat otsides on oluline arvestada kandidaadi isikuomadusi, milline on tema varaline seis ning tema võimeid täita eestkostja rolli. Kohtul ja KOVil on selles protsessis õigus saada eestkostjaks soovijalt lisadokumente ja informatsiooni, et hinnata tema sobivust lapse eestkostjaks. Inimese võib eestkostjaks määrata ainult tema nõusolekul. (Perekonnaseadus, 2009, § 174) Füüsiline isik määratakse lapse eestkostjaks, kuid kui sobivat isikut ei leita, siis täidab eestkostja ülesandeid lapse elukohajärgne KOV. Eestkostja ülesandeks on lapse isikuhooldus ja varahooldus. (Perekonnaseadus, 2009, § 171–172) Arvatakse, et lapse eestkostjaks tuleks määrata just füüsiline isik, eelistatult lapse sugulane või keegi lähivõrgustikust, kes sooviks seda rolli täita perekondlike sidemete tõttu. Seda seetõttu, et sugulased suudavad paremini seista lapse parimate huvide eest. (Kivi, 2014, lk 19–20) Üks põhjustest, miks sugulane võtab endale lapse eestkostja rolli, on see, et lapse elus võib olla olukord (nt traagilised sündmused), mis muudab võimatuks tema elamise oma kodus ning ta vajab asendushooldusteenust. Seetõttu leitakse, et tuleb täita oma kohustust lähedase lapse ja perekonna ees. (Leosk, 2021, lk 36)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et perekond on ühiskonna üks tähtsamaid sotsiaalseid institutsioone, mis mängib lapse elus olulist rolli ja kujundab tema tulevikku. Eesmärk on,

et lapsest kasvaks täisväärtuslik ühiskonnaliige. Kuid kui laps jääb mingil põhjusel vanemliku hoolitsusteta, on riigi ülesanne leida lahendus, kuidas pakkuda lapsele hoolitsust väljaspool tema bioloogilist pere. Eestis eelistatakse, et lapsed kasvaks perepõhisel asendushooldusel, kuna see on lapse huvides. Oluliseks peetakse turvalise kiindumussuhte loomist lapseas. Tihti võtab lapse sugulane eestkostja rolli, sest tal on side lapsega ja tuntakse kohustust perekonna ees.

1.2. Asendushooldus ja eestkoste Euroopa riikides

Nii Euroopa Liidu (EL) leping kui Euroopa Liidu põhiõiguste harta seisavad laste kaitse ja õiguste eest. Eesmärk on seada laste parimad huvid esikohale. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 15) Igal Euroopa Liidu riigil on oma väljatöötatud lastekaitse süsteem, mille eesmärk on kaitsta laste huve, esindada neid seaduslikult ja tagada üldine lapse heaolu. Kui mingil põhjusel ei saa vanemad seda rolli täita, siis jääb see riigiasutuste ülesandeks. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 21)

Suurem osa lastekaitsega tegelevatest organisatsioonidest soovib riikidel asendushoolduses välja töötada perepõhised võimalused laste hoolduseks nagu hooldus sugulaste poolt, lapsendamine ja kasupered (McCall *et al.*, 2014, lk 90). Hetkel puuduvad ÜRO poolsed suunised, kuidas üheselt asendushooldusega seotud termineid mõista, sellest hoolimata antakse Euroopa Liidu liikmesriikidele selged juhised hoolduse kvaliteedi ja miinimumnõuete osas (Lerch & Nordenmark Severinsson, 2020, lk 11). Viimastel aastakümnetel on paljud riigid arendanud alternatiivseid asendushoolduse vorme näiteks nagu kasupered. Suletud on suuri asutusi ja järjest enam suunatakse lapsi elama hooldusperre. (Reimer, 2021, lk 2) Stockholmi deklaratsiooni järgi, mida toetavad mitmed teadlased ja praktikud, leitakse, et institutsionaalne hooldus peaks jääma ainult äärmisel juhul viimaseks abimeetmeks. 32 Euroopa maad on ühinenud algatusega „Quality4children“, mille raames on tehtud kvaliteedistandardid laste eest hoolitsemiseks, mis põhinevad ÜRO lapse õiguste konventsioonil. (Reimer, 2021, lk 2)

ELis asendushooldusel olevate laste arvu (ka asutuses olevad) ja nende olukorda pole võimalik hinnata, kuna puuduvad usaldusväärsed andmed. Mitmes EL riigis ei koguta andmeid asendushooldusel olevate laste kohta: Sloveenias avaldati viimati riiklikku

statistikat aastal 2019, Brüsselis ja Kreekas puuduvad andmed asendushooldusel olevate laste kohta ning Belgias olid andmed valed (veamarginaal 500 last). (Lerch & Nordenmark Severinsson, 2020, lk 14) Kui andmeid kogutakse, siis võidakse seda teha erineval ajal ja kriteeriumid selleks on erinevad, seda näiteks Ühendkuningriigis, mille alla kuuluvad Inglismaa, Wales, Põhja-Iirimaa ja Šotimaa. Samas Portugal, Rootsi, Tšehhi Vabariik, Holland peavad statistikat asendushooldusel viibivate laste üle. (Lerch & Nordenmark Severinsson, 2020, lk 16)

EL liikmesriikidel võib eestkostele olla erinev lähenemine. Enamikes riikides tegeleb eestkoste teemadega kohalik omavalitsus, kuid on ka riike, kus antud teemaga tegeldakse eestkosteasutustes riiklikul tasandil. Enamasti määratakse eestkostjaks füüsiline või juriidiline isik, kes võiks eelistatult olla lapse lähisugulane või perekonnaliige. Seda seetõttu, et peresuhteid ja nende säilitamist peetakse tähtsaks. Kui sobivat eestkostjat ei leita, siis jääb lapse kasvatamine riigiasutuste ülesandeks. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 8) Rahvusvahelise ja ELi õigusega kehtestatud standardite järgi peavad eestkostjal olema vajalikud teadmised ja saama piisavalt koolitusi. Paljudes riikides on siseriiklikult õigusaktidega paika pandud eestkostjate pädevused ja kvalifikatsioon, näiteks peab eestkostja kandidaat olema teovõimeline, ei tohi olla süüdi mõistetud raske kuriteo eest. Taanis peab olema eestkostja kantud riiklikku registrisse ja omama kvalifikatsiooni ning eestkostja ei tohi olla vanem kui 70-aastane. Lätis peab eestkostjaks soovija esitama psühhiaatri tõendi. Soomes puuduvad kohustuslikud nõuded eestkostja haridusele või töökogemusele, kuid nad peavad olema võimelised töötama lastega ja osalema vastavatel koolitustel. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 39–41)

Euroopas on üks arenenumaid asendushooldussüsteeme maailmas, kuid siin on piirkonniti suured erinevused: Skandinaavia riikides ollakse liidrid asendushoolduses, kuid Vahemeremaades nagu Kreeka, Portugal ja uued Ida-Euroopa riigid, on hoolduspered konservatiivsemad ja süsteem vajab arendamist. Samas nähakse suurt arengut asendushooldussüsteemides Lõuna- ja Ida-Euroopa riikides nagu Serbia, Rumeenia ja Bulgaaria, kus võrreldes varasema ajaga paljud lapsed on leidnud kodu kasuperes. Samas kui Taanis, Prantsusmaal, Saksamaal on puudus kasuperedest. (Reimer, 2021, lk 4).

Eestkostjatele pakutakse kohustuslikku koolitust vähestes riikides, seda tehakse näiteks Belgias, Taanis, Lätis, Leedus ja Hollandis. Kuid siin on erisusi, näiteks Leedus pole eestkostjale koolitus kohustuslik, kui seda rolli hakkab täitma lapse sugulane. Saksamaal peab eestkostjal olema ressursid ja suutlikkus seda rolli täita, kuid selleks pakutakse eestkostjatele vaid üldist teavet eeskoste kohta. Soomes ja Rootsis pole eestkostjatele koolitus kohustuslik. Eestkostjate koolitamine võib olla kohaliku omavalitsuse ülesanne nagu mõnes Itaalia piirkonnas ja Veneetsias. Lätis on lastekaitseseaduses välja toodud, et kohalik omavalitsus on kohustatud eestkostjatele pakkuma 60 tunnist koolitust, millest 10 tundi sisaldab seadusandlust, 30 tundi suhted peres, lapse arengust räägitakse 10 tundi ja lapse eest hoolitsemisest 10 tundi. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 41–42) Et leida pikaajalisi koostööpartnereid hooldusperede näol, tuleb sotsiaaltöötajatele pakkuda järjepidevat erialast koolitust, mis aitaks kvaliteetselt teha seda tööd. Saksamaal on pakutud sotsiaaltöötajatele, kes töötavad asendushooldusperedega, täiendkoolitust. (Reimer, 2021, lk 10)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mitme EL dokumendiga on paika pandud laste õigused ja kaitse, et seista laste huvide eest. Sama eesmärgiga on iga ELi liikmesriik välja töötanud lastekaitse süsteemi, et tagada laste üldine heaolu. Liikmesriigid peavad oluliseks asendushoolduses liikuda perepõhise asendushoolduse suunas ja soovitatakse tõsta laste eest hoolitsemise standardeid. Leitakse, et Euroopas on asendushooldus heal tasemel, kuid arenguruum on olemas. Erinevusi võib näha asendushoolduses olevate laste statistika kogumise osas ja eestkostjate koolitussüsteemid on erinevad.

1.3. Laste eestkostjate tugisüsteem Eestis

Eestis pole alaealiste laste eestkostjate tugisüsteemi süvitsi uuritud ja eksisteerib mitmeid probleeme, seetõttu tuleks sellele teemale tähelepanu pöörata (Leosk, 2021, lk 7). Lastekaitsele loob Eestis raami Lastekaitseseadus (2014) kaasates sellesse riigi ja KOV tasandil avalik-õiguslikud ning eraõiguslikud juriidilised isikud. Seaduses välja toodud põhimõtted kehtivad kõigile, kes puutuvad kokku lastega. Vastutus lastekaitse korraldamise eest kuulub riigis Vabariigi Valitsusele, ennetusnõukogule, Sotsiaalministeeriumile, Sotsiaalkindlustusametile ning KOVile. Lastekaitseseadus (2014) § 17 toob välja, et KOVi ülesanne on jälgida, et oma piirkonna laste õigused ja

heaolu oleks tagatud. Tegeleda ennetustegevusega, et vähendada lapsi ohustavaid riske, koguda informatsiooni abivajavate laste perede kohta ning anda viivitamata abi.

Kõige lähim abi ja toetus peaks eestkostjatele tulema nende elukohajärgsest KOVist. Sotsiaalhoolekande seaduses on § 5 välja toonud sotsiaalhoolekande hõlmatus, millest lähtuvalt peaks inimene saama sotsiaalteenuseid, sotsiaaltoetusi, vältimatut sotsiaalabi ja muu abi KOVilt, kuhu ta on rahvastikuregistri järgi sisse kirjutatud. Kui inimese elukohta pole võimalik selgeks teha, siis peab ta abi saama KOVilt, kus ta sellel hetkel on. Antud seaduse 2. peatükk toob sotsiaalteenused, mida KOV peab korraldama ning abi andmisel tuleb lähtuda § 3 välja toodud sotsiaalhoolekandelise abi andmise põhimõttest. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015).

KOV poolt korraldatavatest sotsiaalteenusest, mis võivad eestkostjaid toetada on mitmeid. Üks nendest teenustest on tugiisikuteenus, mille eesmärk on toetada inimese iseseisvat toimetulekut olukordades, kus ta vajab erinevate probleemide tõttu kõrvalabi. Need võivad olla sotsiaalsed, majanduslikud, psühholoogilised või tervisega seotud raskused. Teenuse käigus nõustatakse, juhendatakse, motiveeritakse klienti, et ta iseseisvaks. Samuti võib tugiisikuteenus toetada last kasvatavat isikut, et juhendada vanemat lapse hooldamisel ning tagada lapse arengule vajalik arengukeskkond. Puudega lapse tugiisik toetab last erinevates tegevustes nii kodus kui väljaspool kodu. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 23)

Järgmine teenus, mis võib toetada eestkostjaid on lapsehoiuteenus, mis aitab last kasvataval inimesel toime tulla, et ta saaks töötada või vähendada lapse erivajadusest tulenevat hoolduskoormust. Eestkostjal on võimalus võtta aega endale samal ajal tagades lapsele vajaliku hoolitsuse, turvalisuse ja järelevalve. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015, § 451)

Paraku nähakse hetkel probleemina, et KOV tegeleb vähe eestkosteperelega. Lastekaitsetöötajad on öelnud, et neil puudub täpne info eestkostel olevatest lastest, info saadakse pigem kohtust kui eestkostja esitatud aruandest tulevad murekohad välja. Spetsialistid sooviksid teada, kui nende piirkonnas elavale lapsele määratakse eestkoste. (Aps *et al.*, 2022, lk 41) Mõttekoda Praxise uuringust (Nuiamäe, 2021, lk 16) selgus, et usalduslik koostöösuhe perede ja KOVide vahel on kõige alus, et oleks võimalik näha

lapse ja pere vajadusi ning neile võimalikult vara adekvaatselt reageerida. Uuringu tulemusena alustati 2021 Euroopa Sotsiaalfondi rahastusel peretoe teenuse pakkumist, mis pakub suuremat kindlustunnet ja abi võimalikult vara. Analüüsis keskenduti pigem lapsendaja- ja hooldusperedele, kuid asendushoolduse tugisüsteemi silmas pidades soovitakse pakkuda abi ja toetust ka eestkosteperedele. (Nuiamäe, 2021, lk 17, 23)

Üks oluline ja esmane osa eestkoste puhul on perede hindamissüsteem, mille alusel otsustada, kas eestkostjaks soovija sobib seda rolli täitama või mitte. Hetkel on asendushoolduses hindamine ja ettevalmistus erinev: hooldusperede puhul viib hindamist ning pereuuringu läbi Sotsiaalkindlustusameti spetsialist, et mõista, kas pere sobib hoolduspereks, samuti kontrollitakse elutingimusi. Hooldusperedele on enne lapse perre tulekut kohustuslik läbida PRIDE-i (ingl *Parents' Resources for Information, Development, and Education*) koolitus. (Aps et al., 2022, lk 34). Eestkostjate toetamise murekohana on välja toodud, et PRIDE koolitus pole eestkostjatele kohustuslik. Ometi vajavad eestkostjad uues olukorras hakkama saamiseks teadmisi ja oskusi, kuid praegu ei reguleeri seadusandlus nt eestkostjate ettevalmistust selleks rolliks. On teada, et osad eestkostjad osalevad vabatahtlikult PRIDE koolitusel, mis on kasu- ja lapsendajaperede ettevalmistuseks rahvusvaheliselt kasutatav koolitusprogramm. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 48) Eestkoste puhul on Sotsiaalhoolekande seadusest tulenevalt KOVi ülesanne tegeleda alaealiste laste hoolekande ja potentsiaalsete eestkostjate sobivuse väljaselgitamisega, lõpliku hindamise teeb kohus. Samuti on eestkostjatele pandavad ülesanded suuremad kui hooldusperel, kus eestkostja on hoopis KOV. (Leosk, 2021, lk 17)

Praegu on perede, kes soovivad vanemliku hoolitsuseta last oma perre võtta, valimise ja hindamisprotsess ebahühtlane. Vähesest ettevalmistusest tulenevalt võib ette tulla hoolduse katkestamist ja vajadust laps uuesti ümber paigutada. (Aps et al., 2022, lk 26). Hoolduse katkestamine asendushoolduses pole kuidagi lapse huvides ja seda tuleks vältida. Dunets ja Sindi (2021, lk 37) uuringust selgus, et enamasti katkestatakse hooldus just hooldusvanema vähese ettevalmistuse tõttu, kuid olulised on ka perele pakutavad tugiteenused ajal, kui laps on juba peres. Uurimuses toodi välja, et hooldus võib katkeda seetõttu, et lapse suhtes on perel olnud kindlad ootused, keeruline suhtlemine bioloogiliste vanematega ning lapse keeruline käitumine traumakogemuse tõttu. (Dunets

& Sindi, 2021, lk 38–39) Ühe ennetustegevusena tuleks suuremat rõhku panna lapse ja hoolduspere kohtumistele ning hooldusvanematele anda lapse kohta õiget ja ausat infot. Kuid oluline on järjepidevalt pakkuda peredele jätkukoolitusi. (Dunets & Sindi, 2021, lk 43) Uuringud on välja toonud, et kui pakkuda lapse hooldajale võimalust tõsta oma oskusi lapse eest hoolitsemisel, siis parandab see laste arengut nii füüsilisel, sotsiaalsel ja emotsionaalsel tasandil (McCall et al., 2014, lk 90).

Asendushoolduses on laste hooldajatele emotsionaalse ja praktilise toe pakkumine hädavajalik, et säilitada ja hoida kasuvanema tervist ning heaolu. Praktilise toena nähakse rahalist toetust, puhkust ja koolitust. (Blythe *et al.*, 2014, lk 28-29). Abi vastuvõtlikkus eestkostjate poolt võib olla madal ja see võib viia selleni, et oma perre võetud lapsest võidakse loobuda. Lapse kasvatamisprotsessi võidakse võtta kui midagi iseendastmõistetavat ega taheta endale tunnistada, et olemasolevad oskused ja teadmised pole piisavad. Seda eriti traumakogemusega lapse puhul. (Aps et al., 2022, lk 41) Eestis on Sotsiaalkindlustusameti spetsialistide poolt on peredel ja nende tugivõrgustikul võimalik saada erinevaid nõustamisteenuseid, näiteks nõustamist nii telefoni kui interneti teel, nõustamist gruppidele, individuaalset psühholoogilist nõustamist, peretoe teenust, mentorlust ja koolitusi. Antud tegevused on vajalikud selleks, et peresid ette valmistada lapse tulekuks ning keeruliste olukordade ja raskustega paremini toimetulekuks. Pakutud abimeetmed peaks tõstma perepõhise asendushoolduse kvaliteeti ning vähendama laste ümberpaigutamist. (Aps *et al.*, 2022, lk 39)

Ühe murekohana võib välja tuua vanavanemad, kes vajaks samuti toetamist, kuid hetkel pole sobivaid ja neile kohandatud koolitusi ega muid tugiteenuseid välja töötatud. Peale PRIDE koolituse on eestkosteperedel vajadus täiendava lisatõe järele, seda nii psühholoogilise nõustamise ja erinevate koolituste kaudu ning abi iga-aastase kohtu aruande tegemisel. Samuti vajavad eestkostjad abi juriidilistes küsimustes. (Aps *et al.*, 2022, lk 41)

Oluline teema eestkoste puhul on erinev rahaline tugi võrreldes hooldusperega (Leosk, 2021, lk 67–68). SHS § 45¹¹ lg 3 sätestab, et KOVil on kohustus hooldusperede puhul lapsele isiklike kulude osas toetada last igakuiselt vähemalt 240 euroga ja § 45¹¹ lg 4 ütleb, et hoolduspere vanemale maksta vähemalt pool miinimumpalka. Sotsiaalhoolekande seadus, 2015). Vastukaaluks on praeguse süsteemi järgi eestkostjal

õigus saada riigi poolt ainult eestkostetava lapse toetust 240 eurot, kuid eestkostja ise toetust ei saa (Perehüvitiste seadus, 2016, § 20). Erinevat rahalist tuge nähakse ebavõrdsusena, sest lastel ja peredel on ühesugused vajadused. (Leosk, 2021, lk 68) Erinevad toetusmeetmed võivad raskendada eestkosteperede leidmist ja sellest tulenevalt on õiguskantsler teinud riigile ettepanekud leidmaks võimalusi anda eestkostjatele rahalist abi ja võimaldada teenuseid sarnaselt hooldusperedega (Õiguskantsler, 2023, lk 17).

Snaith (2020, lk 16) toob oma uuringus murekohana välja, et hetkel puuduvad uuringud, kust selguks, millised on perepõhise asendushoolduses perede kogemused ja mida nad tegelikult vajavad. (Snaith, 2020, lk 46) Heaolu arengukavas 2023–2030 (Sotsiaalministeerium, 2023a, lk 11) on asendushooldust toetavate meetmetena välja toodud vajadust teha üheselt selgeks asendushoolduse teenuse sisu ja millised on konkreetsed kvaliteedinõuded. Seda selleks, et oleks asendushooldusperesid, kes võtaksid ka tulevikus oma perre lapse, on vaja üle vaadata rahastamisemudel. Kuna asendushooldus pole reguleeritud ühe seadusega, siis nähakse vajadust kaasata Justiitsministeerium, et üle vaadata eestkoste ja lapsendamisega seotud seadused. Seda ikka selleks, et tagada ühtne ettevalmistus, tugi ja lähenemine asendushooldusele. (Sotsiaalministeerium, 2023a, lk 11)

Laste eestkostega kaasneb ka kohtulik järelevalve, sest üks eestkostja ülesandeid on Perekonnaseaduse (2009) § 194 alusel esitada kohtule korra aastas aruanne. Kohtu poolne järelevalve on vajalik selleks, et eestkostel olevate laste parimad huvid oleks kaitstud ja ära hoida laste põhiõiguste rikkumist. (European Union Agency for Fundamental Rights, 2018, lk 48) Leosk (2021, lk 57–59) on oma magistritöös puudutanud aruandluse teemat, kus selgub, et eestkostjad võivad omada vähest informatsiooni aruandluse kohta ja teadmisi, kuidas seda täita. Eestkostjad tunnevad, et abi oleks materjalidest, mis sisaldaks üldist teavet eestkoste kohta, kuidas teha aruannet ning millist toetust ja tuge on võimalik leida. Koostööd KOViga peetakse tähtsaks ja on oluline, et eestkostjad ei oleks oma küsimustega ükski ja abi on neile õigel ajal kättesaadav. (Leosk, 2021, lk 46) Et tagada järjepidev tugi eestkostjatele tuleks lähtuda kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest (1993), mille § 6 ütleb, et omavalitsuse üksuste ülesanne on tagada oma piirkonnas sotsiaalteenuste kättesaadavus ja sotsiaalabi kõigile abivajavatele. Seega peab KOV

abistama oma piirkonnas eestkostjaid ja eestkostetavaid enne eestkoste seadmist kui eestkoste ajal. Samuti on eestkostja jaoks tähtis tema lähivõrgustik, kes aitab ja toetab, et eestkostja ei jääks üksi oma probleemidega. Seetõttu on eestkostja hindamisel vaja uurida, kas tal on toetav võrgustik. (Leosk, 2021, lk 63)

Eelnevast tulenevalt on vajadus asendushoolduses teha muudatusi riigi tasandil. Seda selleks, et soodustada perepõhist asendushooldust ja tagada kvaliteet kuna perepõhise asendushoolduse osakaal on jätkuvalt oodatust madalam. Selleks vaadatakse üle sotsiaalhoolekande seadus, lastekaitseadus ja perekonnaseadus, et leida asendushoolduses eksisteerivad probleemid ja otsida lahendusi, et bioloogilisest perest eraldatud lapsed saaks kasvada üles peresarnases keskkonnas. (Sotsiaalministeerium, 2023b, lk 2).

Eestis vajab laste eestkostjate tugisüsteem alles uurimist ja toimivad toetusmeetmed välja töötamist. Alustada tuleks eestkostjate ettevalmistusest, mis on aluseks kvaliteetsele teenusele. Lastekaitseaduse eesmärk on toetada laste õigusi ja arengut, väga suur roll selle täitmisel on KOVi ülesanne, paraku esineb siin probleeme, millega on vaja tegeleda. Et toetada lapsi ja eestkostjaid on vaja üle vaadata seadused, et soodustada perepõhist asendushooldust.

2. UURING LASTE EESTKOSTJATE TUGISÜSTEEMI TOETUSMEETMETEST PÄRNU MAAKONNAS

2.1. Hetkeolukorra ülevaade laste eestkostjate toetamisest Pärnu maakonnas

Järgnevalt antakse ülevaade laste eestkoste statistikast Eestis ja Pärnu maakonnas. Samuti keskendutakse laste eestkostjate toetamisele hetkel Pärnu maakonnas KOVide poolt ja uuritakse lastekaitsetöötajatelt, milliseid sotsiaalteenuseid ja toetusi eestkostjad on vajanud.

31.12.23 seisuga oli Eestis Sotsiaalkindlustusameti andmetel asendushooldusteenusel 2175 last, kellest asendus- ja perekodus 714 last ning hooldusperes 166 last. Eestkostel oli kõige enam ehk 1295 last. Veebruari lõpus 2024 oli eestkostetava lapse toetuse saajaid 962 eestkostjat. 2024 aasta alguses oli eestkostetava lapse toetuse saajaid Pärnu maakonnas 42. (K. Hein, e-kiri, 26.02.2024) Tabelis 1 on välja toodud andmed 2024 veebruari seisuga Sotsiaalkindlustusametist Pärnu maakonna alaealiste laste eestkostjate arv (K. Hein, e-kiri, 28.02.2024).

Tabel 1. Pärnu maakonnas veebruar 2024 seisuga alaealiste laste eestkostjad

Omavalitsus	Eestkostjate arv
Häädemeeste vald	4
Kihnu vald	1
Lääneranna vald	3
Põhja-Pärnumaa vald	3
Pärnu linn	19
Saarde vald	2
Tori vald	10

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti päring, 28.02.2024

Pärnu maakonna eestkostjate reaalsete vajaduste ülevaade saamiseks ehk milliseid teenuseid ja toetusi eestkostjad enim vajavad, võttis töö autor e-kirja teel ühendust mitme Pärnu maakonna KOVi lastekaitsetöötajaga. Häädemeeste Vallavalitsuse lastekaitseõuniku hinnangul on eestkostjad enim toetust vajanud seoses vaimse tervisega (psühholoog, pereteraapia, koolipsühholoog), seda nii endale kui eestkostel olevale lapsele. Lisaks sellele vajatakse sotsiaalnõustamist, nii kohtumenetluse osas kui muude dokumentide vormistamisel. Rahalistest toetustest on eestkostjad vajanud ühekordseid toetuseid laste kooli, huvihariduse, prillide või muude suuremate ostude jaoks. (E. Erissaar, e-kiri, 28.02.2024) Pärnu Linnavalitsuse asendushoolduse peaspetsialisti sõnul eestkostjad ise linna poole pöördunud pole. Kohtust on tulnud KOVi märgukiri, et eestkostja poolt esitatud aruanne ei ole olnud nõuetekohaselt täidetud ja eestkostja vajab abi selle täitmisel. Samuti toob ametnik välja, et eestkostjad ei ole väga alati abi küsima, püüavad ise hakkama saada. (E. Rannamägi, e-kiri, 01.03.2024) Tori valla lastekaitseõunik toob välja, et eestkostjad ei paista kuidagi erilisemana silma tavakodanikest teenuste ja toetuste vajaduste vaatest. Kui klient pöördub KOV poole, siis teenuseid ja toetusi määratakse vajaduspõhiselt. Eestkostel olevad lapsed on vajanud tugiisikuteenust haridusasutuses, peretugiisikute järele vajadust ei ole olnud. Samuti vajatakse sotsiaalnõustamist, abi kohtu aruande koostamisel, elatise väljanõudmisel ja asjaajamisel erinevates ametiasutustes. (L. Lelov-Aasmaa, e-kiri, 04.03.2024) Põhja-Pärnumaa valla lastekaitsepspetsialistilt saadud info järgi on laste eestkostjad vajanud sotsiaalnõustamist, abi eestkostja aruande täitmisel, samuti elatise välja nõudmisel ja elatise täitemenetluse algatamisel. Eestkostjad ja eestkostel olevad lapsed on vajanud psühholoogilist nõustamist. Kõik eestkostjad on suunatud peretoe teenusele, kuid enamus ei näe selleks vajadust ja teenusest loobutakse. Ühes juhtumis on vaja olnud perenõustaja teenus, et toetada uue peremudeli toimimist. Samuti on vajatud rahalist tuge ühekordse toetusena lapse lisandumisel perre. (A. Õismets, e-kiri, 08.03.2024)

Selleks, et paremini toetada eestkostjaid valmis 2023. aasta sügisel Justiitsministeeriumi ja Pärnu Maakohtu koostöös uus veebileht Eestkostja teejuht (<https://eestkostja.kohus.ee/>), kus laste eestkostjad leiavad infot antud teema kohta üldiselt: kuidas saada eestkostjaks, millised on eestkostja ülesanded, lapse eest hoolitsemise kohta.

Alapeatükki kokku võttes võib öelda, et eestkostjad on vajanud KOV poolset tuge vaimse tervise teemadega tegelemisel, samuti on suur roll sotsiaalnõustamisel ning vajatakse abi dokumentatsiooniga. Tuleb ette olukordi, kus vajatakse ka rahalist abi. Lisaks eelmainitud teenustele võivad eestkostepered vajada tugiisikuteenust ja lapsehoiuteenust. Need teenused pakuvad eestkostjatele abi ja vajalikku toetust lapse hooldamisel ja arendamisel. Oluline on, et nii KOV kui kohus eestkostjate koostööpartneritena toetaks eestkostjaid nende rolli täitmisel.

2.2. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Autor valis antud töö puhul kvalitatiivse uurimisviisi, et mõista uuritavate inimeste arvamust ning kirjeldada tegelikku elu (Õunapuu, 2014, lk 52), mis põhineb inimese enda kogemusel (Gill, 2020, lk 579). Valitud uurimisviisi tugevuseks on võimalus saada tekstilisi vastuseid, kuidas uuritavad inimesed käituvad, tajuvad ja kogevad nähtusi ja see annab eelise saada olukorrast väärtuslik ülevaate (Askarzai & Unhelkar, 2017, lk 29). Kvalitatiivse uurimisviisi puhul tehakse selgeks, kes on uuringus osalejad, arvestades nende isiklikku kokkupuudet, kogemust ja teavet valitud valdkonnast (Gill, 2020, lk 579). Kvalitatiivne uurimisviis annab uuritavale inimesele võimaluse rääkida läbi vastuste „oma lugu“ (Campbell, 2014, lk 3). Et täita töös võetud eesmärki, on tähtis saada teada eestkostjate „lugu“ ehk nende kogemused praeguse tugisüsteemi kohta.

Antud töö valimi moodustasid Pärnu maakonna seitsme omavalitsuse (Tori, Häädemeeste, Lääneranna, Põhja-Pärnumaa, Saarde, Kihnu, Pärnu linn) kaheksa alaealise lapse füüsilisest isikust eestkostjad, kes olid vanuses 41–62 eluaastat. Tabelis 2 on välja toodud ülevaade intervjueeritavate üldandmetest: eestkostjaks olemise aeg, mitu last on perre eestkostele määratud ja mitu on hetkel eestkostel, samuti eestkostel olevate laste seose eestkostjaga. Pooled vastanutest on täitnud seda rolli üle 6 aasta, kolme eestkostja staaž jääb ajavahemikku 1–3 aastat ja üks vastaja on eestkostja olnud 3–6 aastat. Enamusel juhtudel on perre määratud ja hetkel eestkostel olevate laste arv sama, kuid kahel (E3, E6) juhul see arv erineb, sest lapsed on saanud täisealiseks. Enamasti on põhjus, miks hakati eestkostjaks sugulusside eestkostel oleva lapsega, ainult E4 ja E7 on võõrale lapsele kodu pakkunud. Kõigil vastanutel, kellel on lapse/lastega sugulusside, elasid juba eelnevalt eestkostja juures.

Tabel 2. Andmed, mitu aastat on respondent eestkostja olnud, eestkostel olevate laste arv ja laste seos eestkostjaga.

Eestkostja	Eestkostjaks olemise aeg (1–3, 3–6, 6 ja enam aastat)	Eestkostele määratud lapsed	Hetkel eestkostel olevad lapsed	Eestkostja ja lapse vaheline seos
E1	1–3 aastat	1	1	lapselaps
E2	6 ja enam aastat	1	1	lapselaps
E3	6 ja enam aastat	5	1	õed ja vennad
E4	6 ja enam aastat	1	1	võõras laps
E5	3–6 aastat	1	1	lapselaps
E6	6 ja enam aastat	2	1	õe lapsed
E7	1–3 aastat	1	1	võõras laps
E8	1–3 aastat	2	2	õe lapsed

Kolm eestkostjat olid lapse vanaemad, kaks kasvatasid õe lapsi ja ühele eestkostjal oli korraga eestkostel viis õde ja venda. Põhjus, miks lapsed on jäänud vanemliku hoolitsuseta ja vajanud uut kodu, on erinevad. Mitmel juhul mõlemad vanemad on jäänud elu hammasrataste vahele ja ei saanud vanemliku rolliga hakkama. On tulnud ette traagilisi olukordi, kus üks või mõlemad vanemad on surnud. Kõigil eestkostjate ühine soov on olnud pakkuda lastele sooja ja hoolivat kodu ning ära hoida laste sattumist institutsionaalsele ehk asutusepõhisele asendushooldusele.

Andmed, et Pärnu maakonnas on 42 laste eestkostjat, sai töö autor Sotsiaalkindlustusameti Lääne piirkonna perede tugiteenuste peaspetsialistilt (K. Hein, e-kiri, 17.11.2023). Aluseks on võetud ettekavatsetud valim, kuna töö autor valis oma teadmiste alusel uuringusse kõige iseloomulikuma esindaja (Õunapuu, 2014, lk 143), kelleks olid alaealiste laste eestkostjad.

Andmekogumismeetodiks valiti intervjuu, kuna see on paindlik ja on võimalik mõista teemat, mida uuritakse. Uurimistöös kasutati poolstruktureeritud intervjuud avatud küsimustega, et paremini uurida ning seletada juhtumit. Eesmärk on teada saada uusi vaatenurki uuritavas olukorras (Õunapuu, 2014, lk 53). Avatud küsimuste puhul palutakse intervjueeritaval vastata enda sõnadega, millest on võimalik teada saada, millised on respondentide kogemused ja tunded seoses uuritava temaga (DeCarlo, 2018, lk 322). Poolstruktureeritud intervjuu eeliseks teiste andmekogumismeetodite ees on võimalus sõnastada küsimused paindlikult ja vajadusel küsimusi juurde lisada (Õunapuu, 2014, lk 171–172), aga ka võimalus vajadusel selgitada midagi seoses intervjuu küsimustega (DeCarlo, 2018, lk 363).

Eestkostjateni jõudmiseks võttis töö autor ühendust Pärnu maakonna lastekaitsepspecialistide ja Sotsiaalkindlustusameti Lääne piirkonna perede tugiteenuste peaspetsialistiga. Töö autor kirjutas kirja, milles ta tutvustas ennast ja oma lõputöö eesmärki, kiri edastati lastekaitsepspecialistide ja Sotsiaalkindlustusameti abil eestkostjatele, kus küsiti nende nõusolekut uuringus osaleda. Eestkostjad, kes olid valmis uuringus osalema, võtsid töö autoriga ise ühendust. Intervjuu tegemise kohad ning viis (näiteks telefoni teel või reaalselt kohtumine) lepiti eelnevalt telefoni teel kokku lähtudes respondendi soovidest (DeCarlo, 2018, lk 377).

Tabelis 3 on näha, mil viisil ja kus intervjuud toimusid, samuti nende tegemise aeg ja kestvus. Intervjuude läbiviimise aeg oli 04.03–12.04.2024 ja keskmine intervjuu kestvus oli 55 minutit (vt tabel 3).

Tabel 3. Eestkostjate intervjuude toimumise informatsioon

Eestkostja	Intervjuu toimus	Intervjuu asukoht	toimumise	Intervjuu toimumise kuupäev ja kestvus
E1	Reaalselt kohtudes	Eestkostja kodus		04.03.2024, 1 tund ja 5 min
E2	Reaalselt kohtudes	Eestkostja kodus		05.03.2024, 40 min
E3	Telefoni teel	-		05.03.2024, 35 min
E4	Reaalselt kohtudes	Pärnu Keskraamatukogus		07.03.2024, 55 min
E5	Telefoni teel	-		08.03.2024, 55 min
E6	Reaalselt kohtudes	Pärnu Keskraamatukogus		08.03.2024, 1 tund
E7	Reaalselt kohtudes	Pärnu Keskraamatukogus		09.03.2024, 1 tund 5 min
E8	Reaalselt kohtudes	Eestkostja kodus		12.03.2024, 1 tund 10 min

Enamus intervjuusid toimusid näost näkku, kahel juhul telefoni teel (üks eestkostja viibis välisriigis ja teisel juhul eestkostjale sobis see võimalus rohkem). Eestkostjatega reaalselt kohtudes sai luua otsekontakti ja see soodustas intervjuu läbiviimist. Intervjuu aluseks on eelnevalt töö autori poolt teoreetilise osa põhjal koostatud küsimused (vt lisa 1) (DeCarlo, 2018, lk 366). Enne intervjuu tegemist tutvustas töö autor oma lõputöö eesmärki ja andis teada, et tehtavat salvestust kasutatakse ainult lõputöö jaoks ja intervjuu on konfidentsiaalne. Vastajate nõusolekul intervjuud salvestati, selleks kasutas töö autor telefonirakendust. Saadud info transkribeeriti Tallinna Tehnikaülikool kõnetehnoloogia labori avaliku kõnetuvastuse teenuse Tekstiks.ee abil (Olev & Alumäe, 2022). Andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi kuna see annab võimaluse saadud andmeid etappide viisi lahti seletada ja mõistetavamalt lugejale esitada (Mayring, 2014, lk 53). Analüüsiks valis töö autor juhtumiülese analüüsi, mille käigus

võrreldi vastajate kogemusi ning seeläbi tuvastati ühised teemade kategooriad (Ayres *et al.*, 2003, lk 874). Et tagada eestkostjate anonüümsus, viidatakse respondentidele lõputöös kodeeritult kui „E1“, kus E tähendab eestkostjat ja number näitab, mitmes vastaja ta oli.

2.3. Eestkostjate tugisüsteemi uuringu tulemused

2.3.1. Eestkostjate arusaam praegusest tugisüsteemist

Antud peatükis avaldavad eestkostjad enda mõtteid seoses praeguse tugisüsteemiga. Samuti saab ülevaate, milline on olnud uuringus osalenud eestkostjate ettevalmistus ja kui vajalikuks nad erinevaid koolitusi peavad.

Küsimusele, milline oli eestkostjate ettevalmistus enne eestkostjaks saamist, töid kõik eestkostjad välja, et lapsed tulid perre väga ruttu, polnudki aega isegi mõelda koolituse peale. Viis eestkostjat kaheksast (E1, E2, E6–E8) ei olnud saanud mitte mingisugust ettevalmistust või koolitust selleks, et hakata eestkostjaks. Ainult kolm vastanut olid selleks saanud ettevalmistust: E3 ja E4 on läbinud PRIDE ja E5 Imelised Aastad koolituse, kuid alles pärast seda, kui laps oli juba perre tulnud. Samuti tuuakse välja, et selleks rolliks valmistas eestkostjaid ette elu ise ja oma isiklikud lapsed, näiteks E1 ja E4 olid eelnevalt kuuekordsed vanemad enne eestkostjaks hakkamist. E7, kellel lapsi varem polnud, leiab, et elukogemus oli teda eestkostjaks ette valmistanud. Enamus vastanutest oli arvamusel, et lapsevanemaks olemise kogemus on piisav, et hakata eestkostjaks. Seda enam, et nad juba tundsid neid lapsi ja kasvasid neid enne eestkoste määramist. E8 tõi välja peale isiklike laste ja elukogemuse on tema puhul suureks abiks olnud tema töö. Kuna ta töötab igapäevaselt lastega ja oma töö tõttu on saanud erinevaid koolitusi, mis aitavad lastega suhelda ning probleemidele lahendusi leida.

Kõik respondendid olid arvamusel, et alustav eestkostja peaks läbima koolituse, mis valmistab ette lapse eestkostjaks saamiseks. Eriti on see vajalik, kui pole varasemat kogemust lapsevanemana või perre võetakse võõras laps (E4, E6, E7). Hetkel E1 ja E2 ei näe vajadust ise PRIDE koolitusele minna, kuid E5 sooviks osaleda, kui selleks võimalus avaneks. Vanema ootamatu surma tõttu sai E5 üsna noores eas viie õe ja venna

eestkostjaks. Seetõttu leiab ta, et koolitus on väga vajalik, sest ta ei teadnud too aeg, kes eestkostja on, mis on tema roll ja vastutus.

Pooled uuringus osalenud (E1, E2, E6, E7) polnud PRIDE koolitusest kuulnud ja vajasid tutvustamist. Ülejäänud neli teadsid ning E3 ja E4 olid sellel osalenud. Mõlema osalenu kogemus oli positiivne ja toodi välja, et see annab aimu eestkostja rollist. E4 jagab oma positiivset kogemust: „Suuremad lapsed peres leidsid, et peale PRIDE koolitust oskasime meie, vanemad olukordi paremini mõista ja lahendusi leida“. Kõik vastanud olid arvamusel, et kui PRIDE koolitus peaks seadusega kohustuslikuks minema, siis nad oleksid nõus selle läbima.

Kui eestkostjatelt küsiti, kui oluliseks nad peavad täiendkoolitusi, siis kolm (E6, E7, E2) vastanut kaheksast ei pidanud neid üldse vajalikuks kuna nad leidsid, et neil on nii suur elukogemus ja aastatepikkune koostöö lastekaitsetöötajaga, kes aitab ja toetab piisavalt. Ülejäänud viis eestkostjat pidasid täiendkoolitusi väga oluliseks. Ennast soovitakse koolitada erinevate dokumentide vormistamisel, samuti ennast harida vanemluse valdkonnas ja saada traumakoolitust. Oluliseks peeti vaimse tervise teemasid, kuidas toime tulla stressiga ja ennast hoida.

Küsidest konkreetselt traumakoolituse vajalikkuse kohta, arvasid kõik vastanud, et iga laps, kes ei saa oma kodus mingil põhjusel enam elada, on läbi elanud trauma. Viis (E1, E2, E4, E7, E8) eestkostjat tõid välja, et neil olid teadmised ja oskused olemas trauma kogemusega lapse toetamiseks. Need on tulnud oma lapsi kasvatades, elukogemusega ja oma lapsepõlves läbi elatust ning sellest õppides. E5, E6 ja E8 ütlevad, et puudusid oskused ja teadmised, kuidas trauma läbi elanud lapsi aidata. Eestkostja jagab oma mõtteid traumakoolituste vajalikkusest:

Lapsed ise ei taju asju nii dramaatiliselt, nad ei anna sellest märku, et midagi juhtus, aga teatud märgi see ikka jätab. Ma kardan, et mingi hetk võib see trauma avalduda ja mina ei oska läheneda, küsida õigeid küsimusi, et laps avaneks või räägiks läbielatust. Võib juhtuda, et ma ei oska ohtu ära tunda, sest oma last tunnend sünnist saadik ja oskad tähele panna erinevaid ohumärke, aga eestkostel oleva lapse puhul ei oska. (E5)

Kõik eestkostjad rõhutasid, et traumakoolitus on vajalik kõigile eestkostjatele, olenemata sellest, milline on nende elukogemus. Seda enam, et eestkoste ei tule lapsed tavalistest peredest, vaid rasketest olukordadest ja seal on midagi juhtunud. Ja need lapsed vajavad teistsugust lähenemist: rohkem hoolt, märkamist ja toetamist läbielatu tõttu.

Eestkostjaks saamise protsessist on mälestused vastajatel erinevad. Enamus mäletab, et KOV lastekaitsetöötaja tegi kodukülastuse, küsis erinevaid küsimusi, vaatas üle kodu, selgitas protsessi ning rääkis ka lapse/lastega. Samuti käis mitmel eestkostjal kohtunik kodus, kohtus küsiti lapse arvamust. E1 arvates ei olnud protsess ise raske, küll aga närvesööv, sest ei teatud, mida kohtunik otsustab. E4 ja E8 ütlevad, et nende jaoks oli protsess positiivne kogemus. Eestkostja, kelle peres oli sellel ajal lein, ei mäleta seda protsessi detailselt, küll aga on tal meeles, et kuna lapsed olid teisest KOVist, siis isegi kodukülastust ei tehtud, suheldi telefoni teel (E6). E3 mäletab seda protsessi ebameeldiva kogemusena ja soovib, et kõik, kes tegelevad eestkostjaga, nii KOVist kui kohtusüsteemist, oleksid viisakamad ja lugupidavamad.

KOV lastekaitsetöötaja roll on eestkostjaid toetada ja aidata enne eestkostet ja eestkoste ajal. Antud uuringus osalenutest eestkostjatest kuus (E1, E2, E4, E5, E7, E8) kinnitasid, et kogemused KOV lastekaitse spetsialistiga oli enne eestkostjaks hakkamist ja eestkoste ajal on olnud positiivsed. Eestkostjad leiavad, et lastekaitsetöötajad on abivalmid ja vastused on saadud kõigile küsimustele. On aidatud ja toetatud asjaajamisel, kohtuprotsessi ajal kõike selgitatud. Näide positiivest kogemusest koostööst KOV lastekaitsetöötajaga: „Minul on küll lastekaitsetöötajaga väga vedanud. Ta toetas ja aitas meid. Laps vajab minu juurde tulles psühholoogilist tuge ja seda pakuti kohe. See aitas last väga“ (E2). E1 toob välja, et koostöö lastekaitsetöötajaga on olnud koguaeg väga hea, ta tunneb suurt toetust, just asjaajamisel nii enne eestkostet kui ka eestkoste ajal. Samas E4 sõnul oli ühes KOVis elades koostöö lastekaitse spetsialistiga väga hea, kuid teises KOVis suhtuti temasse eelarvamusega ning suhtlus oli liiga ametlik ja mitte siiras. Võib ette tulla koostöö puudumist lastekaitsetöötajaga.

Lapsed olid teisest KOVist, kus tehti kiiruga paberid valmis, et nad saaks sealt KOVist ära ja minu juurde. Eestkoste ajal KOVis, kus ma elan, pole meil lastekaitsetöötajaga ei kontakti ega koostööd. See, et laste vastu ei tunta üldse huvi, pahandab mind väga. (E6)

Ühe eestkostja peres oli lein eestkoste alustamise ajal ja siis ei pakutud KOVi poolt ei talle ega eestkostel olevatele lastele mingit toetust ega abi. Pere sai ise lastele abi leinalaagrist ja eestkostja leinanõustajalt. (E6) Teisele eestkostjale pakuti leina ajal perele leinanõustamist ja psühholoogilist tuge ning ta sai palju abi ka MTÜst Igale Lapsele Pere. (E3)

E3 suhtleb lastekaitse spetsialistiga hetkel telefoni teel, kuid eestkostja sooviks, et lastekaitsetöötaja tunneks rohkem huvi, kuidas perel ja lastel läheb. E5 tunneb, et toetus ja tugi oli enne eestkostet olemas, hetkel saab ta e-kirju, kus jagatakse informatsiooni tugigruppide, seminaride ja koolituste kohta. Eestkostja tunnistab, et pidevat kontakti lastekaitsetöötajaga pole, sest ta ei näe selleks ka praegu vajadust. Sarnaselt eelmisele vastajale, toob E7 välja samuti positiivse kogemuses, kuid arvab, et lastekaitsetöötajate infovahetus kolleegide ja teise ametnikuga võiks olla sujuvam, sest infosulgu jääb enamasti eestkostja.

Kokkuvõtvalt on eestkostjatele oluline, et on tagatud vajalik ettevalmistus ja tugi enne eestkostet ja eestkoste ajal. Koostööd KOV lastekaitsetöötajaga hinnatakse heaks, kuid on juhtumeid, kus suhtlust ja koostööd saaks parandada ametniku ja pere vahel. Eelnev on vajalik selleks, et eestkostjad saaksid paremini hoolitseda laste eest, kes nende hoolde antakse.

2.3.2. Vajalikud muudatused eestkostjate tugisüsteemis

Isegi kui enamus eestkostjaid (E1, E2, E4, E5, E7, E8) leiavad, et nende koostöö KOV lastekaitsetöötajaga on hea, soovitakse siiski näha mitmeid muudatusi. Kõige tähtsam on enamuse eestkostjate jaoks, et lastekaitsetöötaja tunneks siirast huvi oma piirkonna eestkostjate ja laste vastu ning teaks nende vajadusi. Mitme eestkostja jaoks on oluline saada KOVilt lapsehoiuteenust ilma vanema poolse finantseerimiseta, sest eestkosteperel pole selliseid võimalusi, et selle teenuse eest omaosalust maksta. Selline tugi peaks tulema riigi poolt, eriti siis kui eestkostel on erivajadusega laps, et eestkostja saaks tööl käia või vähendada enda töökoormust, et hoolitseda rohkem lapse eest ja vajadusel puhata. (E1, E4) Lastekaitsetöötaja võiks jagada infot laste laagrite kohta ja KOV võiks finantseerida neid (E4, E5). E3 nägi vajadust, et KOV pakuks lapsele psühholoogilist abi. Üks respondent (E1) vajas lastekaitsetöötaja abi, et vanematelt elatis välja nõuda ja hiljem

alustada täitemenetlus. Samuti toodi välja, et kui avaldatakse uut infot, mis on vajalik eestkostjale, siis sellist infot võiks KOV lastekaitsetöötaja kõigile oma piirkonna eestkostjatele edastada maili teel. (E5) Näitena võib tuua Justiitsministeeriumi poolt välja töötatud veebilehe <https://eestkostja.kohus.ee/>, kus on laste eestkostjatele mõeldud materjalid, mille olemasolust peaksid kõik laste eestkostjad teadlikud olema.

Kui uuriti eestkostjate käest, milliseid tugiteenuseid nad soovivad riigi poolt saada, siis selle üle mõtlemiseks võtsid kõik eestkostjad aega. Mitu eestkostjat ütlesid, et nendel on kõik hästi ja nad on pigem leplikud. Kui midagi pakutakse, siis võtaks vastu, aga kui ei pakuta, sellest pole ka midagi. (E2, E8) Riigipoolset tuge mõistavad kõik vastanud ainult rahalise toena, mis on 240 eurot kuus, kuid muud abi nad riigi poolt ei näe (E1, E3, E4, E5, E6, E7, E8). Igakuist toetust peavad liiga väikeseks E1, E4, E6. „Riigipoolset tuge eestkostjatele hindan väga kehvaks. Ajab tagedaks, et on ebavõrdsus hoolduspere ja eestkostepere toetamise vahel. Eestkostjaid tuleks samuti väärtustada, hinnata nende panust“ (E1). E3, E5 ja E8 arvates saavad nad hakkama, sest käivad ise tööl. Loomulikult seab selline raha lapsele piirangud, mida talle saab lubada ja mida mitte. Näiteks huviringides ja trennides käimine. (E5). Kaks eestkostjat kasvatavad erivajadusega last, kes vajavad lapse tervisliku seisundi tõttu rohkem hooldust. Mõlemad eestkostjad töötavad, kuid võimalusel vähendaks oma töökoormust, et saaks rohkem olla lapsega, kuid selliseks võimaluseks peaks riigipoolne rahaline tugi oleks suurem. (E1, E4). Ainult kaks vastanut leiavad, et see rahaline toetus riigi poolt on piisav, seda enam, et enne eestkostet kasvasid nad neid lapsi ilma igasuguse rahalise abita. (E2, E7) Üldiselt eestkostjad ei tunne, et riik väärtustaks ja hoiaks eestkosteperesid. „Ikka tunned ju ennast üksinda selle lapsega koos ja kelle asi see on. Keegi nagunii sellest huvi ei tunne. Arvan, et kõik eestkostjad on ikkagi kuidagi omaette“ (E5).

Seetõttu soovitakse võrdsust hooldusperega ja arvati, et riik peaks igakuise eestkostel oleva lapse toetuse summa üle vaatama arvestades praeguseid hindu. Samuti peaks eestkostja saama toetust nagu hoolduspere vanem saab. Jäi kõlama mõte, et kõik asendushooldusel olevad lapsed on ikkagi meie riigi lapsed ja neid tuleks võrdselt kohelda. (E1, E3, E4, E6, E7) „Asendushooldusel olevate laste toetamine peaks olema riiklikult võrdsustatud. Lapsed tulevad peredesse, aga nimetused (hoolduspere, eestkoste) on erinevad ja vastavalt sellele tehakse lastel vahet, aga see pole aus“ (E5).

E4 leiab, et riik peaks rohkem teostama lastekaitsetöötajate üle järelevalvet, et kontrollida, kas nad on kursis oma piirkonna eestkoste perede toimetulekuga ja vajadustega, suhtleb nendega ja selgitab välja, kas pakutakse toetavaid meetmeid. Suvel võiks toimuda 2-päevased kohtumised teiste eestkostjatega üle Eesti, kus on erinevaid koolitused, õpitoad ja hiljem on võimalik omavahel suhelda ning aega veeta. See looks ühtsustunde ja koondaks eestkostjaid kokku. (E8) Intervjuudest tuli välja, et praegu Pärnu maakonna laste eestkostjatel kontakti üksteisega ei ole.

SKA pakub laste eestkostjatele erinevaid tugiteenuseid (peretoe teenus, psühholoogiline nõustamine või individuaalne supervisioon, mentorlus ja tugigrupid). Intervjuudest tuli välja, et kuus (E2, E3, E4, E5, E6, E7) eestkostjat kaheksast polnud nendest teadlikud ja eestkostjad olid üllatunud, et nii palju erinevaid teenuseid pakutakse. Ainuke info, mida nad SKA-ga seostavad, on igakuiselt meili peale tulev info tugigruppide toimumise kohta. E1 ja E3 on käinud paaris tugigrupis ja võtaks neist osa küll, kuid ajaliselt pole võimalik, sest osalemisaeg kattub tööajaga. Samuti tuleb leida võimalused, kes saaks lapse järele vaadata. Samas leiavad nad, et see võiks olla hea võimalus kohtuda teiste eestkostjatega, saada moraalset tuge ja tunda ühtekuuluvustunnet. Järgnevalt kogemus tugigrupis osalemise kohta. „Väga hea oli kuulda teisi, ka enda asjadest rääkida. Rohkem oli hooldusperesid, eestkostjaid oli vähe.“ (E1) Ühel juhul on eestkostel olevad lapsed saanud SKA poolt psühholoogilise nõustamise teenust, mis lapsi väga aitas (E8).

Pooled vastanutest (E2, E4, E5, E7) ei näe üldse vajadust SKA tugiteenuste järele, sest saavad ise hakkama või oskavad ise mujalt abi otsida. Üks eestkostja (E6) leidis, et oleks neid teenuseid kindlasti vajanud varem, kui lapsed tulid ootamatult perre. Nüüd ta selleks enam vajadust ei näe, sest on ise kõigega hakkama saanud. Kui intervjuueeritavatelt küsiti konkreetselt peretoe teenuse kohta, siis kaks eestkostjat kaheksast oli kursis peretoe teenusega (E1, E8), mille puhul on perel üks kindel peretoetaja, kes on järjepidevalt perega kontaktis, vaatab, kuidas nad toime tulevad, nõustab ja toetab. Mõlemal juhul kasutati teenust paar korda ja tegemist oli pere kohanemise toetamisega, mille puhul teenust saab aasta jooksul kui laps tuli perre. Teenus toetas mõlemat pere, kuid rohkemaks nad vajadust ei näinud, küll aga on neil olemas peretoetaja kontaktid, kui nad peaksid toetust vajama. Intervjuueerija selgitas kuuele eestkostjale teise peretoe teenuse sisu, mis on vajaduspõhine pere toetamine, kui pere vajab põhjalikumalt toetust peale seda, kui laps

on juba aasta peres olnud. Selleks on vajalik KOV-i suunamist teenusele. E5 tõi välja, et kuna pidevalt ei suhelda lastekaitsetöötajaga, siis lastekaitsetöötaja pole ju pere vajadustega kursis ega tea, kas pere võiks vajada sellist teenust.

Intervjueeritavatelt sooviti teada saada nende arvamust, kuidas ära hoida hoolduse katkemist eestkosteperedes. Respondendid (E1, E3, E4, E5, E6, E7, E8) nentisid, et kõige tähtsam on lastekaitsetöötaja järjepidev kontakt ja suhtlus perega, et märgata õigeaegselt abivajadust ja pakkuda sobilikke toetusmeetmeid. Kui rääkida eestkostjate läbi põlemisest, siis üks eestkostja arvas, et eestkostja ise peab oskama oma vaimset tervist hoida (E7). „Perele oleks kindlasti vaja peretoe teenust, et keegi jälgiks, kuidas eestkostjal ja lapsel läheb esimese aasta jooksul. Samuti oleks suureks abiks, kui üks vanematest saaks jääda mingiks ajaks lapsega koju, et aidata tal uude keskkonda sisse elada.“ (E4)

Eestkostjate ettevalmistusel on väga suur osatähtsus, et hooldus ei katkeks eestkosteperes. Oluline on, et eestkostjad saaksid ennast selleks rolliks ette valmistada. Eestkostjad ise arvasid, et eriti tähtis on ettevalmistus/koolitus siis, kui eestkostjal pole endal varem lapsi olnud või perre tuleb võõras laps. (E1, E2, E3, E5) E1 toob välja, et siin on roll ka lastekaitsetöötajal, kellel peab olema perre tuleva võõra lapse kohta piisavalt infot, mida ta ka eestkostjaga jagab. Eestkostjal ja lapsel peab olema võimalus omavahel varem kohtuda ja tutvuda. E1, E4, E6 ütlesid, et nii eestkostjaid kui ka lapsi tuleks alguses kindlasti toetada (nõustaja, terapeut, psühholoog). E8 tõi oma kogemusest välja, et abi võib olla ka pereterapeudi teenusest. Aga kui perre tuleb erivajadusega laps, siis peaks lapse tervislikust seisundist tulenevalt olema ka ettevalmistus suurem.

Uuringus osalenud eestkostjad pidasid oluliseks toetavat tugivõrgustikku, kes tunnevad siirast huvi, kuidas eestkostjal ja lapsel läheb. Enamasti on need elukaaslased/abikaasad, pereliikmed, enda täiskasvanud lapsed, sõbrad, tuttavad, töökaaslased ja naabrid. Ainult ühel vastajal puudus tugi: „Mul pole toetavat tugivõrgustikku, täitsa üksi olen. Kuid mul on lapsega väga hea suhe“ (E5).

Kõige enam emotsioone tekitas eestkostjates iga-aastase kohtu aruande teema. Oma toimetulekut aruande esitamisel hinnatakse erinevalt, aga valdavalt selle järgi, kui kaua ollakse eestkostja olnud. Mitu vastanut tõi välja, et alguses ei saanud nad üldse aru, kuidas seda täitma peab, aga ajaga tuli ka kogemus. Kogemus on olnud valdavalt

negatiivne ja alandav (E1, E2, E3, E4, E6, E8) „Kõige ärritavam on rahakasutusest aru andmine, seda enam, et tegemist on väikese rahaga. Käin ju tööl ka ja panustan oma palgast, aga seda ei arvesta keegi“ (E3). E2, E6, E1, E8, E4 on vajanud või vajavad praegu aruande esitamisel lastekaitsetöötaja abi, kes alati aitab. See annab võimaluse lastekaitse spetsialistil luua perega kontakt ja ennast nende tegemistega kursi viia. Kolm vastanut tõid välja, et enim ärritab neid tšekkide kogumine. „Kohus nõuab liiga palju seoses selle rahaga, mida riik annab. On tunne, et keegi kontrollib täpselt, mida on tehtud selle rahaga ja ma ei tohi ühtegi vale liigustust teha“ (E1). Ainult E5 on positiivne emotsioon seoses aruandega, ta leiab, et selle esitamine pole üldse keeruline ja saab sellega iseseisvalt hakkama.

Kui küsiti, mis võiks aidata ja toetada eestkostjaid, siis enamus eestkostjad olid ühisel arvamusel, et peaks olema välja töötatud materjal, mis toetab eestkostjat. Enne eestkostjaks saamist peab inimene mõistma, mis teda ees ootab. Leiti, et praegu on infot laste eestkoste kohta, kuid see võiks olla kompaktsem ja selline teave võiks realselt jõuda eestkostjateni. Näiteks ainult E8 oli kursis Justiitsministeeriumi poolt välja töötatud veebilehe <https://eestkostja.kohus.ee/> laste eestkoste materjalidega. Teised eestkostjad polnud sellisest veebilehest kuulnudki. Infomaterjalid peaks sisaldama infot, kes on eestkostja, tema roll, vastutus. Samuti peaks seal olema teavet elatise välja nõudmise ja täitemenetluse algatamise kohta. Aga ka info eestkostel oleva lapsega reisimise kohta. Praegu peab eestkostja ise seda infot otsima. Kuid selline info võiks olla kõigile kättesaadav. Laste eestkostjaid toetavate materjalide koostamisse võiks olla kaasatud KOV, SKA, kohus ja kindlasti eestkostjad, kes saavad jagada oma mõtteid ja vajadusi seose selle teemaga. Tähtis on, et see info oleks kergesti leitav ja arusaadavalt üles ehitatud. „Et see materjal ei oleks jälle mingi bürokraatia, et loe ridade vahelt ja siis sealt ridade vahelt ka veel, aga mitte midagi aru ei saa. Peab olema lihtsalt ja üheselt mõistetav“ (E8).

Intervjuude käigus selgus, et eestkostjatel on nii sarnaseid kui ka erinevaid kogemusi ja väljakutseid oma rolli täitmisel ning neilt saadud tagasiside annab olulist infot, milliseid muudatusi on vaja teha eestkoste süsteemi parandamiseks, et seeläbi tõsta asendushoolduse kvaliteeti. Enamik eestkostjaid tunneb, et nende panust ei väärtustata

piisavalt ning riik peaks nende mitmekesised vajadusi, mis ulatuvad rahalisest toetusest emotsionaalse toe ja praktiliste teenusteni, paremini mõistma ja toetama.

2.4. Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Läbi viidud uuringust sai kinnitust, et hetkel on suur probleem asendushoolduses asjaolu, et puudub eestkostjate ettevalmistamine Eestis (Aps *et al.*, 2022 lk 34). Kõik vastanud olid ühisel arusaamisel, et eestkostjad vajavad uues rollis toimetulemiseks teadmisi ja oskusi eriti kui tegemist on alustava eestkostjaga ja kellel puudub varasem lapsevanema kogemus. Seetõttu leidsid kõik vastanud, et PRIDE koolitus peaks olema ka eestkostjatele kohustuslik nagu ta hetkel on hooldusperedele (Aps *et al.*, 2022, lk 34) ja kindlasti võiks see toimuda enne eestkostet.

Mitmed eestkostjad tõid välja, et tuginesid eestkostjana palju ka oma elukogemusele, kuid tunnistasid siiski, et täiendavad oskused ja teadmised on kindlasti vajalikud. Täiendkoolituste olulisust on rõhutanud oma uuringus ka Dunets & Sindi (2021). Eestkostjad soovivad ennast pidevalt täiendada, et paremini oma rolli täita. Sellest tulenevalt tuntakse vajadust saada täiendkoolitusi näiteks dokumentide vormistamise kohta ning vanemluse ja vaimse tervisega seotud teemad on olulised. Eestkostjad soovivad rohkem võimalusi omavaheliseks suhtlemiseks ja kogemuste jagamiseks teiste eestkostjatega. Samuti tõstetakse esile vajadust suviste ürituste järele, mis aitaksid eestkostjaid omavahel ühendada ja toetada.

Erinevalt väitele, et eestkostjad ei taha tunnistada, et nende praegused oskused ja teadmised ei ole piisavad (Aps *et al.*, 2022, lk 41) traumakogemusega laste toetamiseks, tõdesid paljud antud uuringus osalenud eestkostjad, et neil puuduvad piisavad oskused ja teadmised sõltumata nende varasemast kogemusest, kuidas trauma läbi elanud lapsi aidata.

Seadusest tulenevalt peaks kõige suurem toetus ja abi eestkostjatele tulema KOV lastekaitsetöötajatelt (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015) ja enamasti on eestkostjate kogemused KOV lastekaitsetöötajatega positiivsed. Kuid on erandeid, kus suhtlus eestkostja ja ametniku vahel on vähene. Eestkostjate soov on, et lastekaitsetöötajad tunneksid siirast huvi nende ja laste vastu ning teaksid nende vajadusi.

Kõigi eestkostjate sobivust hindasid KOV lastekaitsespetsialist ja kohus (Perekonnaseadus, 2009, § 174) ning eestkostjaks saamise protsessi pidasid enamus positiivseks kogemuseks. Kuid olulisena toodi välja, et kogu protsessi aja peaksid kõik eestkostjaga kokku puutuvad ametnikud olema viisakad ja lugupidavad.

Kui laps on asendushooldusteenusel, siis on riigi kohus tagada, et hooldaja ja laps saavad vajalikku tuge (United Nations General Assembly, 2010, lk 2). Uuringus osalenud näevad riigipoolset tuge ainult rahalise toena, mis on eestkostetava lapse toetus 240 eurot kuus. Seda peetakse ebapiisavaks, eriti arvestades tänapäevaseid hindu ja laste vajadusi. Eestkostjad soovivad võrdset kohtlemist, sealhulgas igakuise eestkostel oleva lapse toetuse summa ülevaatamist ning samasugust toetust nagu saavad iga kuu hoolduspere vanemad. Eestkostjad näevad riigi poolses eraldatud rahalises toes ebavõrdsust, sest laste ja pere vajadused on analoogsed (Leosk, 2021, lk 68).

Eestkostjad vajavad rohkem individuaalset tuge ja erinevaid teenuseid nagu lapsehoiuteenus ning psühholoogiline abi nii endale kui lapsele. Kuigi SKA pakub erinevaid tugiteenuseid, mis peaks pere toetama kui tekivad murekohad (Aps *et al.*, 2022, lk 39), leiavad uuringus osalenud, et kõik eestkostjad ei ole kõikidest nendest võimalustest piisavalt teadlikud. Seetõttu näevad eestkostjad vajadust suurema info järele, mis võiks tulla nende piirkonna lastekaitsetöötajalt. Uuringust selgus, et eestkostjatele on oluline, et KOV lastekaitsespetsialist tunneks suuremat huvi nende vajaduste kohta, mis kinnitab ka Snaith (2020), väidet, et antud valdkonnas pole tehtud uuringuid, kust tuleks välja, mida perepõhise asendushoolduse pered realselt vajavad.

Eestkostjaks saamise puhul on oluline, et tulevasel eestkostjal on toetav võrgustik (Leosk, 2021, lk 63). Kõik peale ühe eestkostja kinnitasid, et väga suurt rolli nende toimetulekul mängib nende isiklik toetav võrgustik. Kuid tuleb ette olukordi, kus eestkostjad vajavad ise toetust ja abi, eriti kui nad seisavad silmitsi leinaga või kui peres olevad lapsed vajavad lisatuge. Siis on suur roll KOVil, kes kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (1993) § 6, järgi peab aitama ja toetama oma piirkonna eestkostjaid.

Antud töös sai kinnitust, et eestkostjad võivad tunda end iga-aastase kohtu aruandluse osas ebapiisavalt informeerituna ning neil võivad puududa vajalikud oskused ja teadmised selle täitmiseks (Leosk 2021, lk 57–59). Samuti tekitas aruandluse teema

eestkostjates kõige enam negatiivseid emotsioone ja rahulolematust, kuna leitakse, et nii väikesest rahakasutusest aruandmine on alandav. Intervjuudest saadi kinnitust, et eestkostjad soovivad, et välja töötataks ja levitataks materjale, mis toetaksid ja juhendaksid neid nende rollis ning sisaldaksid üldist praktilist teavet eestkoste kohta ning kust leida abi (Leosk, 2021, lk 46). Samuti kuidas koostada kohtule aruannet, samuti juriidiline info (Aps *et al.*, 2022, lk 41) elatise väljanõudmise ja täitemenetluse kohta, info millised dokumente on vaja, et eestkostel oleva lapsega välismaale reisida.

Lähtudes käesoleva uuringu tulemustest tehakse järgmine ettepanek Pärnu maakonna lastekaitse spetsialistidele:

- kohtuda oma piirkonna eestkosteperedega kindla intervalli tagant ümarlaua ääres, et olla kursis nende toimetuleku ja vajadustega.

Sotsiaalkindlustusameti Lääne piirkonna asendushooldusega tegelevatele spetsialistidele tehakse järgmised ettepanekud:

- kaaluda võimalust muuta Eestis PRIDE koolitus laste eestkostjatele kohustuslikuks;
- üle vaadata eestkosteperede rahalise toetuse süsteem, et võrdsustada seda hooldusperede toetamisega;
- läbi viia üle-eestiline uuring, et teada saada laste eestkosteperede vajadused ja nende poolsed ettepanekud, kuidas eestkostjaid paremini toetada.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et uuringu eesmärk sai täidetud ja uurimisküsimused said vastuse. Esimese uurimisküsimuse vastusena selgub uuringust, et eestkostjad on enamasti rahul KOV lastekaitsetöötaja koostööga ja riigipoolset tuge nähakse ainult rahalise toena, mis on enamuse eestkostjate arvates liiga väike. Vähene rahaline toetus tekitab eestkostjates ebavõrdsuse tunnet võrreldes hooldusperedega. Murekoht on, et hetkel puudub eestkostjatel ettevalmistus ja seda rolli täidetakse oma elukogemuse ja oskuste baasilt. Teiseks tuleb uuringust välja, et eestkostjad soovivad näha suuremat huvi KOV lastekaitsetöötaja poolt, kes oleks eestkostjate reaalsete vajadustega kursis ja toetaks pere vastavalt nende vajadustele. Riigi poolt soovivad eestkostjad, et neile antakse hooldusperega võrdväärset abi ja tuge: kohustuslik ettevalmistav PRIDE koolitus, võrdväärne rahaline toetus ning toetavad tugiteenused nii eestkostjale kui ka lapsele.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teoreetilises osas käsitleti alaealiste laste eestkostet kui asendushoolduse osa. Samuti anti ülevaade, kuidas teistes Euroopa riikides soovitakse tõsta asendushoolduse kvaliteeti ja pakkuda lastele perepõhist hooldust. Toodi välja erinevate riikide nõuded ja pakutav ettevalmistus eestkostjatele. Lähemalt tutvustati, milline on hetkel eestkostjatele pakutav tugisüsteem Eestis.

Autor kasutas lõputöös kvalitatiivset uurimismeetodit, mille raames viidi läbi kaheksa intervjuud Pärnu maakonna laste eestkostjatega. Intervjuude kaudu sai töö autor teada, kuidas eestkostjad tajuvad praegust tugisüsteemi ja milliseid muudatusi nad sooviksid näha, et paremini täita oma rolli. Intervjuu küsimused baseerusid töös kasutatud allikatel ja andsid võimaluse saada vastused uurimisküsimustele.

Uuringu analüüsist lähtudes jõudis töö autor järeldusele, et eestkostjate ettevalmistamine ja toetamine on tähtis aspekt asendushoolduse kvaliteedi tagamisel. Selleks on vaja koolitusprogramme ja individuaalset tuge ning sujuvat koostööd lastekaitse spetsialistiga. Lisaks peaksid olema eestkostjatele riigi poolt tagatud teenused ja toetused olema piisavad, et nad saaksid täita oma rolli tõhusalt. Eestkostjate paremaks toetamiseks ja nende olukorra parandamiseks peaks riik koostöös KOViga kuulama nende muresid ja arvestama ettepanekutega ning pakkuma neile rohkem ressursse ja abi. Võttes aluseks läbiviidud uuringu tulemused, teeb töö autor ettepanekud Pärnu maakonna lastekaitsetöötajatele ja Sotsiaalkindlustusameti spetsialistidele, kes tegelevad asendushooldusega Lääne piirkonnas.

Autori arvates võiks antud teemat edasi arendada, kuna Eestis on vähe laste eestkostjate tugisüsteemi uuritud. Tähtis on ka asjaolu, et üle poole asendushooldusel olevatest lastest elab eestkosteperedes. Laste eestkostjate tugisüsteemi võiks uurida suurema valimiga ja üleriigiliselt, et saada selgem ülevaade eestkostjate ja laste olukorrast ning vajadusest.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aps, J., Kalda, L., Pedjasaar, M., Sindi, I., Toomla, A., Tarto, L., & Haljasmets, K. (2022). *Asendushoolduse uuring: TATi tegevuste ja sotsiaalhoolekande seaduse muudatuste mõjude hindamine 2014–2020*. Haap Consulting & Stories For Impact. <https://www.sm.ee/media/2610/download>
- Askarzai, W., & Unhelkar, B. (2017). *Research Methodologies: An Extensive Overview. International Journal of Science and Research Methodology*, 6(4), 27–29. <http://ijsrm.humanjournals.com/research-methodologies-an-extensive-overview/>
- Ayres, L., Kavanaugh, K., & Knafl, K. A. (2003). Within-Case and Across-Case Approaches to Qualitative Data Analysis. *Qualitative Health Research*, 13(6), 871–883. <https://doi.org/10.1177/1049732303013006008>
- Blythe, S.L., Wilkes, L., Halcomb, E.J. (2014). The foster carer's experience: An integrative review. *Collegian Journal of the Royal College of Nursing Australia* 21(1), 28–29. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2012.12.001>
- Bowlby, J. (1988). *Secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Campbell, S. (2014). What is Qualitative Research? *Clinical Laboratory Science*, 27(1), 3. <https://doi.org/10.29074/ascls.27.1.3>
- DeCarlo, M. (2018). *Scientific Inquiry in Social Work*. Open Social Work Education.
- Dunets, J., & Sindi, I. (2021). Hoolduse katkestamine hooldusperedes – lastekaitsetöötajate ja eksperdi vaatenurk. *Sotsiaaltöö*, (3), 35–43.
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2015). *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union. With a particular focus on their role in responding to child trafficking*. <https://data.europa.eu/doi/10.2811/63966>
- Gill, S. L. (2020). Qualitative Sampling Methods. *Journal of Human Lactation*, 36(4), 579–581. <https://doi.org/10.1177/0890334420949218>
- Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situations of mental patients and other inmates*. Anchor Books, Doubleday & Company, Inc.

- Hermenau, K., Goessmann, K., Rygaard, N. P., Landolt, M. A., & Hecker, T. (2016). Fostering Child Development by Improving Care Quality: A Systematic Review of the Effectiveness of Structural Interventions and Caregiver Trainings in Institutional Care. *Trauma, Violence, & Abuse, 18*(5), 544–561. <https://doi.org/10.1177/1524838016641918>
- Justiitsministeerium. (2023). *Eestkostja teejuht*. <https://eestkostja.kohus.ee/laps/lapse-eestkoste/>
- Kivi, E. (2014). *Kohtulik järelevalve eestkostetava tegevuse üle* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Õigusteaduskond, Tsiviilõiguse õppetool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/42654>
- Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (1993). *Riigi Teataja I, 37*, 558; *Riigi Teataja I, 30.06.2023, 28*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/KOKS>
- Lastekaitse seadus. (2014). *Riigi Teataja I, 06.12.2014, 1, Riigi Teataja I, 06.01.2023, 15*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/LasteKS>
- Lasteombudsman. (2013). *Asenduskoduteenuse analüüs*. http://www.eatl.ee/wp/wp-content/uploads/asenduskoduteenuse_analuus.pdf
- Leosk, N. (2021). *Eestkoste laste eestkostjate narratiivides* [Magistritöö, Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/73644>
- Lerch, V., & Nordenmark Severinsson, A. (2020). *Feasibility Study for a Child Guarantee. Target Group Discussion Paper on Children in Alternative Care*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2767/461907>
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>
- McCall, R., Groark, C. J., & Rygaard, N. P. (2014). Global research, practice, and policy issues on the care of infants and young children at risk: the articles in context. *Infant Mental Health Journal, 35*(2), 87–93. <https://doi.org/10.1002/imhj.21441>
- Nuiamäe, M. (2021). Lapsendamise ja hooldusperre paigutamise seiresüsteem. *Sotsiaaltöö, (2)*, 16–23.
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing, 10*(3), 409–421. <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>

- Olm, A. (2019). *Eestkoste*. <https://www.just.ee/media/127/download>
- Perehüvitiste seadus. (2016). *Riigi Teataja I*, 08.07.2016, 1; *Riigi Teataja I*, 30.06.2023, 51. <https://www.riigiteataja.ee/akt/PHS>
- Perekonnaseadus. (2009). *Riigi Teataja I*, 60, 395; *Riigi Teataja I*, 06.07.2023, 7. <https://www.riigiteataja.ee/akt/PKS>
- Reimer, D. (2021). *Better Quality in Foster Care in Europe – How can it be achieved?* European Commission. <https://doi.org/10.21256/zhaw-22698>
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5; *Riigi Teataja I*, 14.12.2023, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/SHS>
- Sotsiaalministeerium. (2023a). *Heaolu arengukava 2023–2030*. <https://www.sm.ee/media/2900/download>
- Sotsiaalministeerium. (2023b). *Sotsiaalhoolekande seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus perepõhise asendushoolduse edendamiseks*. Eelnõude infosüsteem. <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/614a22f1-e586-4147-a064-d152d5af3e37?activity=1#nGKC42ea>
- Sotsiaalministeerium. (2014). *Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse poliitika roheline raamat*. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Asendushooldus/ah_rr_dets_2014.pdf
- Snaith, J. (2020). *Hooldusperede vanemate kogemused ja vajadused hooldusperede tugiteenuste osas* [Magistritöö, Tallinna Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut]. ETERA. <https://www.etera.ee/zoom/85047/view>
- United Nations General Assembly. (2010). *Guidelines for the alternative care of children*. <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.unicef.org/media/52626/file>
- Õiguskantsler. (2023). *Eesti Vabariigi õiguskantsleri raport ÜRO lapse õiguste konventsiooni täitmise kohta*. https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/LOK%20raport%202023_EST.pdf
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/36419>

Lisa 1. Eestkostjatele esitatud intervjuu küsimused

UURIMISKÜSIMUSED	KÜSIMUSED LASTE EESTKOSTJATELE	ALLIKAD
Sissejuhatavad küsimused	Teie vanus Mitu aastat olete eestkostja olnud? (1–3 aastat, 3–6 aastat, 6 ja enam aastat)	
	Mitu last on peres eestkostel?	
	Milline on Teie seos eestkostel oleva lapsega/olevate lastega?	Kivi, 2014, lk 19–20
	Mis põhjusel hakkasite eestkostjaks?	Leosk, 2021, lk 36; Olm, 2019, lk 6
A. Kuidas eestkostjad ise näevad praegust tugisüsteemi?	1. Millised koolitused/ettevalmistused Te olete läbinud enne eestkostjaks saamist?	European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, lk 41–42
	2. Kuidas ja kes hindas Teie sobivust eestkostjaks? Palun andke hinnang sellele protsessile.	Leosk, 2021, lk 17; Perekonnaseadus, 2009, § 174
	3. Kuidas hindate KOVi toetust enne eestkostjaks hakkamist ja eestkoste ajal?	Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses, 1993, § 6; Leosk, 2021, lk 44–45
	4. Kuidas hindate riigipoolset tuge eestkostel olevale lapsele ja Teile?	Leosk, 2021, lk 68; United Nations General Assembly, 2010, lk 2; Snaith, 2020, lk 16
	5. Milliseid Sotsiaalkindlustusameti poolt pakutud tugiteenuseid olete kasutanud?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 39
	6. Millised on Teie kogemused peretoe teenusega? Kui olete kasutanud, millist abi saite?	Nuiamäe, 2021, lk 17, 23
B. Milliseid muudatused on vajalikud, et tõhusamalt toetada eestkostjaid oma rolli täitmisel?	1. Milliseid tugiteenuseid Te vajate nii riigi kui ka KOV poolt?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 41; United Nations General Assembly, 2010, lk 2
	2. Kuidas hindate oma teadmisi ja oskusi eestkostja rolli täitmiseks trauma kogemusega lapse puhul?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 41
	3. Milline peaks olema eestkostjate ettevalmistus ja toetus, et ära hoidu hoolduse katkemist?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 26; Dunets & Sindi, 2021, lk 37
	4. Kust saate abi ja toetust, kui seda vajate?	Leosk, 2021, lk 63 Lastekaitseadus, 2014 § 17

Lisa 1 järg

	5. Kuidas hindate oma toimetulekut iga aastase kohtu aruande täitmisel? Kust saate vajadusel abi?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 41; Leosk 2021, lk 57–59
	6. Milliseid välja töötatud materjale Teie ja teised eestkostjad vajaksid enne eestkostet ja eestkoste ajal? Kes peaks need koostama?	Leosk, 2021, lk 46
	7. Kui oluliseks peate täiendkoolitusi? Milliseid Te vajaksite?	Dunets & Sindi, 2021, lk 43
	8. Kuidas Te suhtute sellesse, et PRIDE koolitus oleks kohustuslik?	Sotsiaalministeerium, 2014, lk 48
	9. Milliseid muutusi sooviksite näha koostöös KOViga?	Aps <i>et al.</i> , 2022, lk 41; Lastekaitseadus, 2014 § 17

SUMMARY

POSSIBLE WEAK SPOTS OF THE SUPPORT SYSTEM FOR GUARDIANS IN SUBSTITUTE CARE AS AN EXAMPLE OF PÄRNU COUNTY

Leila Markelov

Many children cannot live with their families due to various reasons and are left without parental care. In such cases, the state must find alternative ways to provide a safe and supportive environment for the child and ensure an effective support system for the foster family. In Estonia, foster care is a social service organized by local governments to ensure the child's well-being and rights, meeting the child's basic needs in family-like living conditions. There are two options for providing foster care in Estonia: family-based and institution-based foster care.

The chosen topic was important because more than half of the children of the foster care are in a guardianship by the family. The research problem was that the guardianship of children differs from the rest of the foster care system and does not provide sufficient support for a child under guardianship and families, which can also lead to a decline in the quality of foster care. The aim of the thesis was to identify the functioning and non-functioning support measures in the support system for foster carers in Pärnu County and to make recommendations to the authorities dealing with foster care services (Sotsiaalkindlustusamet and local government) to improve family-based foster care. The research questions were as follows:

- How do guardians themselves see the current support system?
- What changes are needed to more effectively support guardians in fulfilling their role?

The work consisted of two parts: the first part was a theoretical approach to the guardianship of minor children. The subchapters introduce guardianship as a part of foster care, provide an overview of guardians in foster care in European countries, and deal with the support system for foster carers in Estonia. The second chapter of the work provided an overview of the study of support measures in the support system of foster carers in Pärnu County. The second chapter of the thesis provided an overview of the study of the support system for guardians of children in Pärnu county. The empirical part of the work dealt with the qualitative research method. The sample of this work consisted of eight guardians of eight minors from seven municipalities of Pärnu County. To collect data, semi-structured interviews were conducted, and the results were analyzed using qualitative content analysis.

As an answer to the first research question, the survey revealed that the guardians are generally satisfied with the cooperation of the local government child protection worker. The state support is seen only as financial aid, which is considered too small by most guardians. Furthermore, the lack of financial support creates a sense of inequality in guardians compared to foster families. The concern was that guardians currently do not have any preparation, and they fulfill this role based on their life experience and skills.

Continued with the second research question, the results showed that the guardians would like to see more attention from the local government child protection worker, who would be aware of the real needs of guardians. From the state, guardians wanted the system of foster care to be revised and to be given equal help and support as foster families: mandatory preparatory PRIDE (Parents' Resources for Information, Development, and Education) training, equal financial support and supportive support services for both the guardian and the child.

According to the results of this research, the author is making the following proposal to the Pärnu County child protection specialists:

- Meet with the guardian families in their area at regular intervals at a roundtable to be aware of their situation and needs.

Based on the results of this research, the author is making the following proposals to the Sotsiaalkindlustusamet for specialists dealing with guardianship in the Western region:

- Consider making PRIDE training mandatory for guardians in Estonia, and offer various additional training courses;
- Equalize the financial aid system for guardians and children;
- Conduct a nationwide study or organize input collection among guardians to find out their needs.

In summary, can say that the purpose of the research was fulfilled, and answers were obtained to the research questions.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Leila Markelov,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose *Asendushoolduses eestkostjate tugisüsteemi võimalikud kitsaskohad Pärnu maakonna näitel*, mille juhendaja on Anne Rähn, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Leila Markelov

16.05.2024